

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2023 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2023 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nodir Jo'raqo'ziev
Ziyoda Teshaboyeva
Mas'ul kotiblar: Ozoda Tojiboyeva
Sanjar Mavlyanov

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafu Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farxod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Murtazo Sayidumarov, G'aybulla Boboyorov, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinaxon Jamoldinova.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabethta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Ushenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief:	Shuhrat Sirojiddinov
Deputy Editors in Chief:	Nodir Jurakuziev Ziyoda Teshabaeva
Executive secretaries:	Ozoda Tajibaeva Sanjar Mavlyanov

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Murtazo Sayidumarov, Gaybulla Babayarov, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinakhan Jamoldinova.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Botir Elov, Shahlo Hamroyeva, Oqila Abdullayeva, Zilola Husainova, Nizomaddin Xudayberganov Agglutinatív tillar uchun pos teglash va stemming masalasi (turk, uyg'ur, o'zbek tillari misolida).....	6
Gültəkin Əliyeva Cümlədə konversiyanın sintaktik funksiyasi.....	40
Rafiqjon Zaripov Til menejmenti va tilni rejalashtirish tushunchalarining lingvosiyosiy yondashuvlari.....	57
Fizuli Mustafayev Kino dilində Azərbaycan toponimləri.....	69
Shodiya Rahimova O'zbek va ingliz tilshunosligida attributiv qo'shma so'z yoxud "bahuvrihi"larning o'rganilishidagi ba'zi muammolar.....	85

Adabiyotshunoslik

Gulbahor Ashurova Kichik nasriy asarlarda Alisher Navoiy siymosining talqin etilishi.....	97
Oyjamol Boboqulova Navoiy ijodida rind obrazi va estetik ideal masalasi.....	111

CONTENT

Linguistics

**Botir Elov, Shahlo Hamroeva, Oqila Abdullaeva,
Zilola Husainova, Nizomaddin Khudayberganov**
The Problem of pos Tagging and Stemming for Agglutinative
Languages (turkish, uyghur, uzbek languages).....6

Gultekin Aliyeva
Syntactic function of conversion in a sentence.....40

Rafiqjon Zaripov
Lingvopolitical approaches to the concepts of language
management and language planning.....57

Fizuli Mustafayev
Azerbaijani toponyms in the language of cinema.....69

Shodiya Rahimova
Some problems in the study of attributive compound words or
"bahuvrihi" in Uzbek and English linguistics.....85

Literature

Gulbahor Ashurova
Interpretation of the character of Alisher Navoi in small prose works.....97

Oyjamol Bobokulova
The image of the rind and the issue of the aesthetic ideal in
Navoi's work.....111

Navoiy ijodida rind obrazi va estetik ideal masalasi

Oyjamol Boboqulova¹

Abstrakt

Maqolada Alisher Navoiy she'riyati obrazlar sistemasida muhim o'rin tutuvchi rindning estetik ideal darajasiga ko'tarilishi masalasi tadqiq etilgan. Shoir rindona she'rlaridagi rind obrazining axloqiy-estetik xususiyatlari may timsoliga bog'lab tahlil qilingan. Chunki may rindona she'riyatda mohiyatni ochuvchi old timsollardan hisoblanadi. Bunday tahlil usuli rind va rindlikning to'g'ri talqin etilishiga olib keladi. Shuningdek, rindona she'rlarda butparastlik, tarsoparastlik bilan bog'liq mazmunning ustunligi, rindlikning hol bilan bog'liq ekanligi, xarobotning muhim istiloh sifatida yuzaga chiqishi xususida ham fikr-mulohazalar bayon qilingan. Ayni paytda, rindning estetik ideal bo'lishiga soya soladigan jihatlar ham nazardan chetda qolmagan.

Kalit so'zlar: *rind obrazi, may, tajalliy, xarobot, estetik ideal, o'zlik, faqr, hol, ixlos.*

Kirish

Navoiy ijodida rind obrazi tavsif va talqin etilganda, mazkur obrazning tabiati, unga yuklangan poetik ma'no, avvalo, ushbu obrazni ma'naviy-axloqiy mezonlar asosida taftish etishni taqozo qiladi. Bu nihoyatda nozik masala, chunki uni to'g'ri hal etish rindning adabiyotda estetik ideal bo'la olishi yoki bo'la olmasligi haqidaga masalaga oydinlik kiritadi.

Badiiy adabiyotda rind obrazi haqida so'z ketganda yoki unga berilgan ta'riflarda rind maysiz tavsif etilmaydi, badiiy asar tarkibida u tufayli shakllanadi. May adabiyotda tom ma'noda timsol sifatida qo'llanadi. Tasavvuf adabiyotida may Haqning tajalliysi, ilohiy ishq timsoli sifatida qo'llanadi. Rindona she'riyat aynan ana shu nuqtayi nazardan o'z talqin yo'liga ega bo'ladi. Bu turkum she'rlarni tahlil etar ekanmiz, har birida yuksak hayotiy nafasni,

¹*Boboqulova Oyjamol Saidovna* – tadqiqotchi, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-pochta: oyjamolbobokulova98@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-7194-8267

Iqtibos uchun: Boboqulova, O. S. 2023. "Navoiy ijodida rind obrazi va estetik ideal masalasi". *O'zbekiston: til va madaniyat* 2: 111–127.

ulug'vorlik, qudratli ilohiy-ruhiy tayanchni his etamiz. Bunga esa rindona g'azallar bag'rida yashiringan ma'naviy-axloqiy, estetik topilmalarni kashf etish jarayonida erishamiz. Aslida, ular Navoiy rindona she'riyati mohiyatini tashkil etadi va har bitta rindona g'azal ilohiy-ruhiy olam manzaralarini poetik hayot vositasida borliqqa muhrlaydi.

Rindona she'riyatda lirik qahramonning poetik qiyofasi

Rindona she'riyatda eng xarakterli, lirik qahramon poetik qiyofasini belgilovchi holat uning mayxo'rliqi, mayga beintiho intilishlari tasviridir. Rindona she'rlar ma'naviy-axloqiy ustuvorligi esa, aytib o'tganimizdek, may timsolining istilohiy mazmunda qo'llanilganligidir. Buni shoir o'zi ham ta'kidlaydi:

*Sen gumon qilg'andin o'zga jomu may mavjud erur,
Bilmayin nafy etma bu mayxona ahlin, zohido*

[Навоий 1988, 25].

Shoir tilga olgan "o'zga may" olam va inson mohiyatini o'zida jam etgan ulkan hodisadir. U iloh tajalliysi timsoli. U azaliy va abadiy haqiqatni – vahdat – birlik g'oyasini o'zida aks ettiradi va insonni ana shu olam bilan bog'laydi. Haq ana shu tajalliysi bilan O'zi yaratgan mahluqotga yuzlanadi va O'zining borligidan ogoh etadi. Tasavvufda may tajalliy vositasi sifatida Haq va Uning oshig'ini yuzlashtiradi. Sharq xalqlari tafakkurida muhim o'rin tutgan tasavvuf ta'limoti mayga ana shunday – Haqiqat timsolini ifoda etish imkonini berdi. Ulug' shoir va mutafakkir Abdurahmon Jomiyning tasavvufdagi vahdat-ul vujud haqidagi fikrlariga ko'ra, "haqiqiy borliq, aynan vojib ul-vujuddan iborat. U butun ham, parcha ham, fuqaro va ulug'lar ham bo'lmay, hamma bilan mukammal bog'liqdir. Bu haqiqat hamma narsada zuhur etadi, chunki hech narsa undan xoli emas, agar haqiqiy borliqdan xoli bo'lsa, mavjudlikning biror belgisi paydo bo'la olmasdi" [Абдуқодиров 1998, 54]. Ya'ni: "Yaratuvchigina boqiy. Olam asli faqat ma'shuqdan (seviluvchidan – O. B.) iborat" [Рафиддинов 1995, 57]. Adabiyotda may ana shunday qudrat timsoli ifodasini o'ziga yuklaydi. Aynan may timsolida vahdat ul-vujud g'oyasi mohiyatini aks ettirgan Asliyatga, O'ziga qaytish sirlari ham yashiringan. Bu haqda shoir shunday deydi:

*Asrori vahdat ista xarobot piridin
Kim, shayx va'z-u pandi fusun-u fasonadur*

[Навоий 1989, 137].

Tasavvuf falsafasining tayanchi bo'lgan vahdat masalasi

Navoiy qalamida rindona timsollar vositasida shunday ifoda topadi:

*Vahdate bo'lg'ay muyassar may bila jom ichrakim,
Jomu may lafzin degan bir ism ila qilg'ay ado*

[Навоий 1988, 25].

Rind obrazi oshiqlik, oriflik xususiyatlarini o'zida aks ettirishi barobarida alohida o'ziga xos xususiyatlarini ham namoyon etadi. Rindona she'rlar mutolaasi lirik qahramon – rindning mayxo'rliqi, qaysarligi, o'jarligi, isyonkorligi, louboli ekanligidan xabar beradi. Istilohiy tahlil va talqin esa uning mayxo'rligini Haq tajalliyotidan sarmastlikda, qaysarligini o'zi tanlagan Haqiqat yo'lidan qaytmaganlikda, isyonkorligini Mohiyatni ifoda etmaydigan hodisa – shakl, rasm-rusumlarni oshkora inkor etganlikda deb tushuntiradi.

Rind – xarobot sohibi. Xarobot istilohi “vayrona, sharobxona” kabi lug'aviy ma'nolarni ifodalaydi. Professor N. Komilov istilohiy ma'noda xarobot so'zini “inson jismining xarob bo'lishi, qanoat, faqr yo'lga kirib, hayvoniy nafslar, keraksiz, yomon xulq-odatlardan qutulib, o'zni xokisorlik, kamtarinlik rutbasiga solishdir”, deb tushuntiradi [Комилов 2009, 153]. Rindlikda asosiy maqsad ma'naviy-axloqiy, ruhiy barkamollikka qaratiladi. Rindona she'riyatning *may, xarobot, but, soqiy, jom, mug', mug'bacha* kabi timsollari muhim istilohlar sifatida ana shunday ma'naviy uhdainson ruhiy kamoloti uchun xizmat qiluvchi g'oyalar ifodasiga xizmat qiladi. Jumladan, rindona she'rlarda *riyo, ujb* (manmanlik, shuhratparastlik), *shoiba* (axloqiy kirlik, nuqsonlar)ga shunday munosabat bildiriladi:

*Kimki zotida erur shoibai ujbu riyo,
Qilg'ali qobil emas faqr tariqig'a shuru'*

[Навоий 1990, 200].

Baytdagi **faqr** atamasi tasavvufiy termin sifatida chuqur mazmun ifodalagan. “Faqr – tasavvufda fanodan keyingi yuqori bosqich, ya'ni tasavvuf yo'li (tariqat)ni tutgan solik talab, ishq, ma'rifat, istig'no, tavhid, hayrat, faqr vodiylaridan keyin oxirgi – fano vodiysiga yetib keladi. Bu esa komillik darajasiga yetganlik demakdir” [Рамазонов 2010, 50]. Islomiy nuqtayi nazardan faqr “bandaning Oллоhga doimiy muhtojligini, binobarin, yaratuvchining qudratli, ulug' ekanligini anglatadi” [Рамазонов 2010, 52]. Demak, Navoiy ta'kidlaydiki, kimningki axloqida ikkiyuzlamachilik, shuhratparastlik, kibr kabi illatli nuqsonlar bo'lsa, faqr – ma'naviy komillik darajasiga yetisholmaydi.

Shuningdek, bu turkum she'rlarda nafs, jismoniy ehtiyojlar, dunyoga berilib yashash qoralanadi. Bunday mazmun Navoiyning mayni e'tirof etuvchi "meni" radifli g'azalida shunday aks etadi:

*Orazimdan g'ussa kojining savodin qildi ol,
Shukrkim, qutqardi mundoh yuzqarolig'din meni*

[Навоий 1988, 484].

Ushbu baytda istifoda etilgan tanosub san'atiga asos bo'lgan ranglar – *savod, ol, yuzqarolig'* ifodalari solik qalbidagi ilohiy nur zohirda ham namoyon bo'lishini tasvirlashga imkon beradi. May tufayli yuzning ol tusga kirishini shoir hayotiy hodisa – shapaloq tortilganda yuzning zarbdan "lovullab" qizarishiga o'xshatadi. Botiniy mazmunda esa g'ussa koji – g'am shapalog'i dunyo tashvishlari ma'nosida kelgan. May – ilohiy tajalliy ta'siridagi ruhiy larza solikning botiniy olamida yangi sifatni yuzaga keltiradi. Ya'ni solik tamoman dunyo g'am-tashvishlaridan – yuzqarolig'dan xalos bo'lib, buyuk qudrat olamiga yaqinlashadi.

O'zlik mafhumi ham tasavvuf adabiyotida dunyo talablari, ehtiyojlari, nafs masalalari bilan bog'liqlikda tushuniladi. Shu bois undan mosivo bo'lish muhim muammo sifatida qaraladi. Bunday mazmun Navoiy rindona baytida quyidagicha aks etadi:

*Tortay o'zumni evaz, kim ehson qilsa bir qadah,
Bu bahona birla o'zlukdun o'zumni qutqaray*

[Навоий 1988, 452].

Rindlik mohiyatini aks ettirgan rindona g'azallarda yuqorida ta'kidlaganimizdek, birinchi o'rinda may masalasi ko'ndalang turadi. Oshiqona g'azallarda oshiqning ma'shuqaga munosabati, ehtiyojmandligi yorqin aks etsa, rindona g'azalda rindning mayga intihosiz intilishlari bo'rtib ko'rinadi. Bu nafaqat Navoiy ijodiga, balki rindona she'rlar yaratgan barcha shoirlar ijodiga xos. Chunki idrok etilgan haqiqatni rindona hol va kayfiyatda his etish o'ziga xos poetik unsurlarga ehtiyojni yuzaga keltiradi. *Jom, qadah, may, boda, soqiy, dayr, xarobot, din, kufr* singari mafhumlarning rindona she'rlarda muntazam qo'llanilishi har bir she'rni mustaqil, betakror asar sifatida shakllantirishi, ijodkor rindona hol olamining takrorlanmas manzaralari tasviriga xizmat qilishidadir. Rindona intuitiv holat yuqoridagi timsollarga mos keladi. Borliq va ruhoniy haqiqatlar mohiyatini, ildizini ana shunday hol maqomida his etish, ko'rish rindona she'rlarning har jihatdan o'ziga xosligiga va barcha ijodkorlarda bu turkum she'rlardagi o'xshashlikka, mushtaraklikka olib keladi. Holni his etish bunday she'rlar haqiqatiga yo'l ochadi.

Shu bois:

*May ich, mangu hayot hayhot, mana shu,
Yoshlikning davroni, ey zot mana shu,
Gul faslida may-u mast ulfat bilan
Bir dam o'yna, asti, hayot mana shu, –*

deya mayga maftun bo'lgan Umar Xayyomni bugungi zamondosh ham inkor etmaydi. Hofiz holini yuqtirgan Navoiy ham asrlar osha unga tatabbu'lar bog'laydi.

Rind – hol maqomidagi qahramon. Uning xatti-harakatidan nafasiga qadar holga qarab boradi, unga nisbatan izohlanadi. Hol martabasi sohibi tasavvufshunoslikda shunday ta'riflangan: "Hol-maqomot darajalarini bir-bir egallab, muvaffaqiyatga erishgan solik hol martabasiga yetadi va tasavvur-taxayyulda ilohiy jamolni mushohada qila boshlaydi, qalbini zavq-u shavq qamrab oladi" [Комилов 2009, 30].

May, bodaning timsol sifatida rindga bog'lanishi ularning hol maqomi uchun xizmat qilishidadir. Adabiyotshunos S. Jumayeva to'rt raqami istilohi xususida so'z yuritar ekan, sharobning timsolga aylanish haqiqatini manbalarga tayanib shunday tushuntiradi: "To'rt ariq yoki anhuri arba' deyilganda hamma vaqt ham jannatdagi to'rt irmoq, ya'ni ariq tushunilmagan. Chunki tasavvuf ahli bu iborani yangi ma'no bilan boyitgan. Ularga ko'ra, anhuri arba' ayni paytda to'rt turli ilm mazmuniga ham ega. Bulardan birinchisi kasbiy ilm bo'lib, uning timsoli suvdur. Ikkinchisi – fitriy ilm, ramzi esa sut. Uchinchisi – hol ilmidurki, uning ramzi sharobdir. To'rtinchisi esa ilmi haqiqati zavqiya bo'lib, uning timsoli bol" [Жумаева 2005, 16]. Rindona she'riyat qahramoni ana shunday hol va kayfiyat silsilasida dunyoga keladi va xarakterini shakllantiradi.

Garchi adabiyotda estetik ideal qahramon sifatida tan olingan oshiq, orif kabi rindning maqsadi Haqqa yetishish bo'lsa-da, lekin ular alohida-alohida qahramonlardir. Maqsadning birligi she'riyatda ba'zan ularni bir-biriga juda yaqinlashtirib qo'yadi. Ya'ni tavid haqiqati obrazlardagi mayllar yaqinligiga sabab bo'ladi. Shu bois, ko'pincha, timsollarda uyg'unlashuv holatlari kuzatiladi. Biroq ular har bir turkum she'riyatda o'zining xarakterini, o'ziga xosligini saqlab qoladi. Rindona hol bu turkum she'rlarda ichki strukturani boshqaradi. Ya'ni bu timsollarga murojaatdan tortib lirik qahramon xarakterini shakllantirish, vazn masalasi, tasvir vositalari, tasvir tiplarining tanlanishi, original kompozitsiyaning yuzaga kelishi – badiiy maqsadning umrboqiy

g'oya bo'lib hayot topguniga qadar bo'lgan jarayonni qamrab oladi.

Har bir turkumda Navoiy shu turkumni shakllantiruvchi struktura pozitsiyasiga yondashib asarlar yaratadi. Ijod jarayonida har bir turkum o'z tabiatidan kelib chiqib shoirga o'z iste'dodini namoyish etish imkonini beradi. Bu borada oshiqona g'azallar mavqei yuqori ekanligi ko'zga tashlanadi. Navoiy g'azallarida tabiat tasviri bilan so'fiyona qarashlardagi uyg'unlikni tekshirgan adabiyotshunos olim K. Mullaxo'jayeva ishqiy g'azallarda tasvir imkoniyatining kengligini shunday tushuntiradi: "Shoirning, ayniqsa, tabiat manzaralari bilan bog'lanib ketgan g'azallarida tabiatda mavjud hech bir narsa, inson aqli bilan anglash mumkin bo'lgan voqea-hodisa uning nigohidan, nazaridan chetda qolmagan. Koinotning eng ulkan jismlari – quyosh, oy, sayyora, burjlardan eng mayda zarragacha, kamalakning jilosi-yu endi unib chiqayotgan maysa ustida titrab turgan shudringga qadar – hamma-hammasi shoir qalamida yangidan hayot topadi" [Муллахўжаева 2008, 4]. Rindona she'rlarda esa mohiyatni badiiy aks ettirishga xizmat qiluvchi tasvir ko'lamu u qadar keng va rang-barang emas, ularda, asosan, may va unga munosabat bilan bog'liq tasvirlar orqali badiiy maqsad yuzaga chiqadi. Bu uning muhim xarakterli belgilaridan hisoblanadi.

Shuningdek, rindona she'rlar tadqiqi shuni ko'rsatadiki, bu turkum she'riyatda *but*, *tarso*, *sanam* mafhumlari ham may singari muhim badiiy-estetik yuk tashiydi. Ya'ni, mohiyatni rindona hol, kayfiyatda idrok etish she'riyatda may bilan birgalikda *but*, *tarso*, *sanam* mafhumlariga timsolga aylanish imkonini beradi. Mazkur timsollar qo'llanuvchi rindona she'riyatning o'ziga xos original jihatlaridan. Tasavvufda *but* vahdat ramzi sifatida talqin etiladi. Butparastlik, tarsoparastlik rindona she'riyatning "priyom"laridan bo'lib, u Yagona vujud Haqiqati ifodasi uchun xizmat qiladi. Bu usul ijobiy ma'noda rindlarning mohiyat "jihod"chilari ekanligini ko'rsatadi. Ularning timsolga aylanishi rind xarakterini yorqinroq yuzaga chiqarishda muhimdir. *But*, *sanam may* singari Haq olami, Uning birligini ifodalashga xizmat qiluvchi timsollardir. Bunday qarash dunyo o'lchamlariga muvofiq kelmaydi. Vahdat birligi haqidagi fikrlarga ko'ra, dunyodagi barcha mavjud narsalar Haqning bir-u borligidan nishonadir. Mashhur olim va orif Mahmud Shabustariy but timsolini shunday tushuntiradi:

Musulmon bilsa erdi, but ne asli,

Bilar erdi din asli butparastlik [Шабустарий 2013, 66].

But mazmunini anglashga chaqirgan Navoiy uni shunday

yuqori tafakkur ko'lamida aks ettiradi:

*Masjidqa yana kirmas-u yuz sajdaga qo'ymas,
Har kimki, bo'lur dayr ila but sirridin ogah*

[Навоий 1990, 356].

Gap nafaqat but, sanam kabi ashyolar, balki har bir zarrada pinhon Haqiqatni ko'ra olishdadir. Aslida, din, kufr dunyoga xos. Shu bois, rindona she'riyatda dunyoviy tushunchalarga zid keladigan timsollar ushbu turkum she'riyatning ustun timsollari sifatida tanlanadi. Ularni bir-biriga zid qo'yish orqali ilohiy olam sirlari poetik manzarasi yaratilib boriladi. Shaklga suyanib qolmaslik, mohiyat uchun kurashmoq rindlikka xos. Shu sababli Navoiy ijodida rindona tuyg'ular may bilan birgalikda but-u sanamlarga munosabat orqali yuzaga chiqqan baytlar ko'pchilikni tashkil etadi:

*Zohid dediki, rahn etibon xirqa dayr aro,
Qilmishsen anda butqa dog'i sajda, tonmadim*

[Навоий 1989, 303].

Bu xil rindona she'rlarda ilohiy Haqiqat dunyoviy o'lchamlardan ko'tarilib, yuksak poyalarda aks etadi. *But, tarso* yagona haqiqat – Haqning timsoli sifatida qo'llanadi. Butun borliqning, mavjudlikning, abadiyatning haqiqati Undandir. Uning mohiyati dunyoviy o'lchamlar bilan yechilmaydi. Va bu buyuk qudrat olami insondan ma'naviy-ruhiy komillik, unga munosiblikni talab etadi. Maqsad insonning ichki olami takomiliga qaratiladi. Bu esa butkul o'zdin kechish, ikki dunyoda uning uchun qayg'urmaslik, sidqu ixlosga, iymon rostligiga erishish bilan amalga oshadi. Rind so'fiylar bu boradagi noqisliklarni haqiqiy kufr deb biladi:

*Ko'zing o'ngida yo'q ersa Xudoying,
Agar masjiddasen, butxona joying* [Шабустарий 2013, 71].

Aksincha:

*Ko'zing o'ngida tursa Haqqi mavlo,
Senga masjid erur butxona hatto* [Шабустарий 2013, 71].

Rindlar iymon rostligini zuhd-u taqvo bilan belgilamaydilar. Chunki ular zuhd-u taqvoda riyoni ko'radilar. Bu esa ulg'aymaganlik demakdir. Riyo inson komilligini tekshiruvchi iksirdir. Chunki u bor joyda haqiqat, sidq-u ixlos, kamolot yo'q. Adabiyotga *but* va *tarso, sanam* timsollarining kiritilishi ham Haqqa nisbatan inson qalbidagi aynan riyoning ildizini ko'rsatishdan iboratdir. But-u

tarsoni deyish va unga yetishish riyodan qutulmoq va sidq-u ixlosga yetmakdir. "Ixlos – xalos"dir [Комилов 2009, 287]. Ya'ni inson kamoloti uchun to'siq bo'luvchi barcha illatlardan xalos bo'lishdir. Ixlos hayotiy tushunchalarimizga ko'ra, biror ish, yumush, faoliyatda chin dildan, samimiy munosabatga kirishish ma'nosidan bo'lak, avvalo, Haqqa yuzlanishga munosib bo'lish, nafsoniy illatlardan butkul forig' bo'lish, bashariy sifatlardan ko'tarilib, botiniy poklikka, ruh pokizaligiga, shaffofligiga erishish mazmunini ifodalaydi. Professor N. Komilov ixlosning istilohiy mazmunini shunday izohlaydi: "... ruhni taboh etuvchi nafsoniy hirslardan, nopok amallardan qutulish, botiniy riyo, yolg'on, nayrangbozlik kabi nuqsonlardan xoli etish, tozalashni ixlos deganlar. Ixlos – insonning sharafligi, ulug'vor fazilati" [Комилов 2009, 287].

Ixlosning ziddi riyodir. Hadisi sharifda u kichik shirk sifatida baholanadi: "Sizlarning orangizga kirishidan eng xavfsiragan narsam kichik shirkdir". "Kichik shirk nima, yo Rasulalloh?" deb so'rashdi. Aytdilar: "Riyodir. Alloh taolo bandalarini amallariga ko'ra jazolaydigan kunda ularga: "Dunyoda ular ko'rsin uchun amal qilganlaring kishilarga boringlar, qaranglar-chi, ularning oldida biror yaxshilik toparsizlarmi?" – deydi" [Самарқандий 2003, 10]. Adabiyotda esa shar'iy munosabat topgan ana shu shirk badiiy-estetik yuk olib, Haq ishqiga munosiblikni aniqlashga xizmat qiluvchi poetik timsolga aylanadi. Tasavvuf ahli aslida, Haq diydorini ma'nan va ruhan his eta olmaslik, unga sazovor bo'la olmaslikni, bashariy nuqsonlar bilan yashab o'tmoqlikni, kamolot kasb eta olmaslikni **riyo** deb biladi va bu mazmunan may ichish, Qur'onni yoqmoqlik, butga sajda qilmoqlik kabi noshar'iy holatlar bilan teng tushuniladi.

Navoiyning "Lison ut-tayr" dostonida keltirilgan "Shayx San'on" qissasida mana shunday tarsoparastlik g'oyasi epik ko'lamda aks etadi. Shayxning tarso qiziga yetishish yo'lida boshiga tushgan savdolar aslida uni riyodan poklash, komilligini aniqlash uchun edi.

Rindona she'riyatda *butparastlik*, *tarsoparastlikni* bu turkum she'riyatiga xos poetik usul deb tushunamiz. Mazkur turkum uchun tanlangan timsollar va ularning *din*, *islom*, *kufr* kabi timsol, tushunchalarga zid qo'yilishi shu turkum poetikasiga xos xususiyat bo'lib, bu ilohiy olam mohiyati bunday she'rlarda yuksak maqomda aks etishi haqiqatini ifodalash uchun xizmat qiladi. Rindona she'riyatning poetik unsurlari tarkibiga kiruvchi *but*, *tarso* timsollari shu jihatdan muhim ahamiyatga ega.

Demak, rindona she'riyatda nafaqat mayparastlik, balki butparastlik, tarsoparastlik g'oyalari ham o'z aksini topadi. Bunday g'oyaviy tanlov Navoiy ijodida butun g'azalni qamrab olmasa-da, ayrim baytlar mazmunini tashkil etadi. Mohiyat nuqtayi nazaridan ular shu g'azalning o'zidayoq may vasfidagi baytlar bilan mazmunan uyg'unlashadi. Shu nuqtayi nazardan sof rindona g'azallarni alohida may vasfidagi g'azallar hamda but-u tarso, mayni vasf etuvchi g'azallarga ajratish mumkin.

May dunyoning, tiriklikning mohiyatini va ilohiy Haqiqatni anglamoq, idrok etish vositasidir. Navoiy – Foniylar bir o'zida bu haqiqatni shunday ifodalaydi:

*Ба сӯи муғбача риндон-шро хитобки, хез
Биёр бода, ки бунёди умр бар бод аст.*

(Mazmuni: Rindlar mug'bachalarga shunday xitob qiladilar: Tur may keltir, chunki umrning asosi shamol ustiga qurilgan [Навоий 1965, 145].

May insonga tiriklikda abadiyat hissini tuyish imkonini beradi. Bu bilan jism talablari inkor etiladi, hatto taqvo va zuhd ham ishqsizlikdan ekani anglanadi.

Foniylar shunday deydi:

*Пардаи зуҳдам чи он нӯшад ки аз ошуби май,
Аз гирибон ҳар дам афтад чок то домон маро.*

(Mazmuni: Sharob fitna va g'avg'osi yo'lida har nafas yoqamdan etagimgacha yirtilib turadi, (shunday bo'lgandan keyin) zuhd va taqvo pardasi meni qanday yashirsin [Навоий 1965, 49].

May shunday tajalliy olami timsoli sifatida qo'llanadiki, unga faqat yoniq, haroratli rabboniy ishq bilan yetishish mumkin va bu, albatta, to'la-to'kis o'zlikni ado etishni talab qiladi:

*“Saqaḥum Rabbuhum” ne so'ylamakdir
O'zingdan kechmaging – soflik demakdir.
Ajab holat, ajab lazzat, ajab zavq,
Ajab hayrat, ajab davlat, ajab shavq! [Шабустарий 2013, 55].*

Rindona g'azalda birinchi o'zida lirik qahramonning mayga munosabati turadi. Bu munosabat rindning badiiy asarda poetik portretini tasavvur qilishga ko'maklashadi. Mazkur timsol o'z zamirida shoirning falsafiy, ishqiy, axloqiy qarashlarnida qamrab oladi. Rindning may ichishga intilishi uni beqaror etuvchi ishqqa giriftorligidan darak beradi. Rind may timsolida beriladigan ilohiy tajalliy zavqini tatib ko'rgan, uni idrok eta oladi, his eta oladi.

Shuning uchun ham unga qarab intiladi. Navoiy “Mahbub ul-qulub” asarida xarobot sohibi bo’lgan rindga shunday ta’rif beradi: *“Rindi xarobotiyki, may ichmak bila o’tar avqoti, hubobdek boda havosi boshida, surohidek bosh qo’yar yeri sog’ar qoshida. Dayrda har qayonki bazme ko’rub, sabukashlik vasilasi bila o’zin yetkurub. Nomus dastorin boshidin olib. Bir jur’a uchun mayfurush oyog’iga solib. Mayxona taraddudidin bexonumonlig’i, paymona taalluqidin besaru somonlig’i. Har ilgidinki jome tortib, Jamsheddin istig’no va shavkati ortib. Mug’bachalar yuzi oldida butparast, dayr piri ayog’ida boshi tufroqqa past...”* [Навоий 1966, 35].

Rind obrazining badiiy-estetik xususiyatlari

Rind obrazining badiiy-estetik xususiyatlari haqida so’z yuritganda *xarobot* mafhumiga alohida to’xtalamiz. Rindona she’riyatda mazkur timsol muhim o’rin tutadi. Chunki rindning taqdiri xarobot bilan mustahkam bog’lanadi. Xarobot “irfoniy adabiyotda – bashariy sifatlarning xarob bo’lishi hamda jismoniy vujudning foniy bo’lishi ma’nosida keladi” [Сажжодий 1370 hijr., 342]. Bunday maqomda solik baqo saodatiga erishadi. “Ushbu xarobotning oxiri zot maqomi bo’lib, barcha zotlarning mahv bo’lishi va ularning xuddi “Unga barcha ishlar qaytajakdir” hikmatiga mos ravishda Haq zotida tajassum topishida deb biladi” [Сажжодий 1370 hijr.]. Tiriklikda ana shunday saodatga erishgan rind o’zlikni butkul mag’lub etadi va o’z istaganiga yetadi. Zero, bu manzilga yetmoqlikning ham o’z shartlari bor: “Toki sen o’zingni namoyon qilar ekansan, u sendan yashirinadi. Shuning uchun sen o’zingni yashirgilki, toki u paydo bo’lsin. Toki sen o’zingni ko’rar ekansan, do’stingni ko’rolmaysan. O’zingni mahv qil va ul go’zal yuzga qara” [Сажжодий 1370, 343].

Rindning nasibasi yuksak maqom – xarobotda yetishadi. Va bu albatta, ilohiy tajalliy fayzi bo’lgan maydir. Xarobot ne’mati xususida Sajjodiy lug’atida shunday fikr keltiriladi: “Agar sen shbu bodadan ichib mast bo’lsang, sening nazdingda ikki olam mahkum bo’ladi, bo’ysunadi – qara qanday zo’r lutf va inoyatlardir. “Saqohum” soqiysining kaftidan – qo’lidan may ichish bilan uning huzurida asir bo’lib qolish, boshqa barcha odatlardan afzaldir” [Сажжодий 1370, 343]. Ana shunday ne’mat lahzalaridan yiroqlashish – dunyoni ko’ra boshlash rindning noroziliklariga, isyonlariga sabab bo’ladi. Ya’ni u hushyor tortganda, aslida, dunyoning xarob ekanligini angelaydi. Ana shunday jarayonda rind o’zining xarakterli xususiyatlarini namoyon etadi: louboliy, isyonkor, qaysar, inkor etuvchi... Inson mohiyati

ruhoniyat bilan oydinlashar ekan, dunyo, moddiylik bu yo'lda hijob – parda bo'lib tushadi va rind erkiga rahna soladi.

Xarobot – mangu olam timsoli. U faqat rindona she'riyatga xos. U mazkur she'riyatning buyuk qudratini o'zida aks ettiruvchi timsollardan. Xarobot Sajjodiy lug'atida Lohijiy tilidan shunday talqin etiladi: "Va xarobot (turli xil) naqsh va shakllarni mahv va fano qiluvchi (yo'q qiluvchi) martaba (manzil, makon) jihatidan vahdat maqomi darajasida bo'lib, xoh u hissiy, xoh timsoliy, xoh xayoliy bo'lgan barcha suratlardan xoli bir o'xshashi yo'q jahondir [Сажжодий 1370,343]. Mahmud Shabustariy esa u haqda shunday deydi:

*Харобот аз жаҳони бемисолий аст,
Мақоми ошиқони лоуболий аст.*

Mazmuni: Xarobot o'xshashi yo'q bir jahondir. U louboliy (o'z erki qo'lida bo'lmagan) oshiqqlar maqomidir. Xarobot vahdat maqomidir, oriflar uchun jon qushlarining manzil-makoni kabidir [Сажжодий 1370]. Shoir aytadi:

*Харобот ошиёни мурғи чон аст,
Харобот остони ломакон аст.
Хароботий хароб андар хароб аст
Ки, дар сахрои ў олам сароб аст.
Ки олам-у одам дар назари ў намудааст,
На бувад ва хароб асту сароб аст [Сажжодий 1370, 344].*

Mazmuni: Xarobot jon qushlarining oshiyoni, lomakon (cheksizlik, makoni yo'qlik) ostonasidir. Xarobotiy kimsa xaroblik ichra xarobdir. Uning sahosida olam xuddi sarob kabi ko'rinadi. Olam va odam uning nazarida xarobdir va sarobdir, ya'ni hech kim va hech narsa emas. Xarobot insonning ma'naviy kamol topib yetishgan manzili – ilohiy Javhar olami. Solik ruhan o'sha manzilda. Tiriklik qismati ahyon-ahyonda uni bu olamdan ayirib turadi.

Badiiy adabiyotda rindning estetik ideal sifatida e'tirof etilishiga soya soladigan jihat borki, bu rindlik tushunchasining ijtimoiy ahamiyat kasb etishi va jamiyatdagi rindlar hayotida moddiy mayning borligi bilan bog'liqdir. Chunki Qur'oni karimda ham mayning harom ekanligi aytiladi: "Ey mo'minlar, aroq, qimor, tiklab qo'yilgan butlar va cho'plar shayton amalidan bo'lgan harom ishdir. Bas, ularning har biridan uzoq bo'lingiz, shoyad najot topsangiz!" [бўлган ҳаром ишдир. Бас, уларнинг ҳар биридан узоқ бўлингиз, шояд најот топсангиз!]" [Қуръони Карим 2001, 150] Zohiriy nuqtayi nazardan rindona hayot, tabiat, qarashlar

shar'iy qoidalarga muvofiq kelmaydi:

*Bodayekim, yetgach og'zimg'a chiqarg'ay nash'asi
Taqqo-yu islom-u aql-u zuhd jomidin nafir*

[Навоий 1988, 168].

Navoiy ustozisi Sayyid Hasan Ardasher haqida shunday yozadi: *"Bu sifatlarda Haq subhonahu va taolo alarni komil qilib erdi va rindliq va tajarru' ayyomida soyir rindlardin ko'prak ichar erdilar. Andoqki, ba'zi ikki qatla va ba'zi uch qatla mast bo'lub majlisdin chiqib, uyub, yana majlisg'a kelurlar erdi va alar o'z hollarida erdilar. Oqshomki, majlis ahli odati bila, usrub, uyur chog' bo'lsa erdi, alar birin-birin usruk boshig'a yetib, mulozimliq elni mulozimlarig'a topshurub, navkarsiz nomurodlarni muhofazat qilib, yonlari ostig'a nima soldurub, boshlari ostig'a nima yastab, ilaylarig'a ko'zalik suv qo'ydurub, ba'zining kafsh va dastorlarin va yog'liqlarin va aning uchida tugunginasi bo'lsa, belguliklarin mulozimlarig'a topshurub, xotirlarin ul toifa jam'idin so'ngra xuftan namozin ado qilib, o'z hujralarida osoyishg'a mashg'ul bo'lur erdilar. Bu majlis ishtig'oli jihatidin hargiz alarg'a namoz qasdan qazo bo'lmadi. Va agar ba'zi kunlar alar suhbatida soda yuzlik yigitlar mast bo'lguncha ichib, chun alar atvorig'a ancha e'timodlari bor erdikim, o'z uylaridin eminrak bilurlar erdi, ham yiqilsalar erdi alarni atodek amnobod uylariga yotquzub qul qildurub, mo'tamad amin kishilar alar muhofazati uchun ta'yin qilib, eshikni ustidan bog'latib, ul muhofizg'a tashqaridin posbonliq buyururlar erdi. Va sabuhiy vaqtig'acha bir-ikki qatla barcha usruk yotg'on rindlardin o'zlari yurub xabar tutarlar erdi"* [Навоий 1967, 80].

Mazkur parcha rindlar hayotida moddiy mayning mavjudligini ko'rsatuvchi faktlardan. Rindlar taqdiridagi moddiy may masalasi va uning o'ziga xosligiga ulug' hakim Ibn Sino o'z davrida shunday munosabat bildirgan:

*Aql fatvosi andoqkim, haloldir ichsa donolar,
Vale ahmoqlara makruh erur kayfu safosi.*

*Bilimdonga haloldir kim, haromdir ahli johilga,
Hama yaxshi-yomonni ajratar mayning ziyosi.*

*Harom o'lmish sharob olamda balkim jahli johildin,
Nechakim ichdi johil, bo'ldilar mayning adosi.*

*Sharobni ablah ichsa, chun gunohi haddidan oshgay,
Tilidan lof yog'ilgay, o'zgarib fikri-havosi.*

Ne xushdir kim, qo'lingga sunsa paymona go'zal mahbub,

Go'zal yuz shabnami tomsa, men ul mayning adosi.

Abu Ali, tiniq mayni hakimona ichaver,

Xudo haqqi, shudir haqning yo'lin topmoq davosi

[Ибн Сино 1981, 39].

Dastlabki baytlarda xushbaxtlik timsoli sifatida kuylangan mayga keyingi baytlarda moddiy unsur sifatida qaraladi, alloma uning psixologik ta'sirini insonning irfoniy kamolati bilan bog'lab kuzatadi. Mazkur she'r Ibn Sino yashagan jamiyatda rindlik axloqiy-falsafiy qarashlarning shakllanganligi, rind toifasidagi kishilar va ularning hayotida moddiy mayning o'rne haqida tasavvurlarni shakllantiradi. Moddiy may ilohiy ma'rifat sohiblari – rindlarning dunyoviy talablardan chekinib, ruhan yuksalishiga ko'mak bergan. "... rindlar odatiga muvofiq me'yorida sharob ichib, sarxushlik qilish, erkin, ozod holda tuyg'ular tizginini qo'yib yuborib, kuy-qo'shiq, she'rxonlik "bazmi jamshid"ini tuzish rasm bo'lgan" [Комилов 2009, 143]. Rindning may iste'mol qilishi Haq ma'rifati, ishqidan bexabar, ichki olami zohiri singari fayzsiz, johil kishilarning mayxo'rlikidan farq qilgan. Sa'diy Sheroziy "Guliston" asarida darveshlar tariqi xususida so'z yuritganda behuda so'zlovchi, benamoz, havoparast, shahvat payida kunlarni kechga keltiruvchi, g'aflat uyqusida kechalarni kunduz qiluvchi, har narsaki o'rtağa kelsa yeyuvchi, tilga kelgan har narsani so'zlovchi kishilarni rind va fosiqlar deb ataydi [Шерозий 2005, 129]. May masalasi bu ikki xil toifa kishilarning bir nom bilan atalishiga, Haq oshiq-lari – rindlarning shariat ahli tomonidan inkor etilishiga sabab bo'lgan. Ya'ni jamiyatda rindlarga nisbatan salbiy munosabatning shakllanishi rindlar faoliyatida moddiy may iste'moli bo'lganligi bilan izohlanadi. May rind ruhi tizginlarining ozod bo'lishi, ilohiy hol-kayfiyatning vujudga kirib kelishida ko'mak beruvchi vosita bo'lib xizmat qilgan. Va bu johil mayxo'rlikdan farq qilgan. Aynan ana shu nuqtayi nazardan may iste'moliga munosabat Ibn Sinoning quyidagi ruboiysida shunday aks etadi:

Gohi boda ichsam xomlikdan nishon,

Paydar-pay ichsam badnomlikdan nishon,

Mayni shoh yo rind-u dono bo'lsang ich,

Bo'lmasa dushmanga maqsad-u nishon [Ибн Сино 1981, 50].

Yuqorida keltirilgan g'azal moddiy may, timsol o'rtasidagi muvofiqlik va uning shunchaki yoki tasodifiy emasligi, rindlar hayotida mayning moddiy ahamiyat kasb etishi bilan ularni inkor etib bo'lmasligi, may beradigan kayfiyat ilohiylik ifodasi ustun

ruh sohiblari taqdirida muayyan o'rin tutishini ko'rsatadi. Bu bilan moddiy may dunyoviy ma'noda oqlanmaydi. Balki Ibn Sino ta'kidlaganidek, unga munosabat uni kim iste'mol qilgani bilan belgilanadi. Ma'naviy olami ilohiy olam sarhadlariga tutash rindlar moddiy dunyoda turib Haqning sirlar sharobini simiradi, go'zal mahbub yuzi fayzi onlarida yashaydi.

Ijtimoiy hayotda rindlarning estetik ideal ekanligi haqida ularning zohiran faqir hayoti, botinan boy ma'naviy dunyosi tarixda kechgan insonlar taqdiri, qismati bilan munosabat bildirishimiz mumkin. Buni Alisher Navoiy o'z asarlarida keltirganidek, ustozi Sayyid Hasan Ardasherining butun hayoti insoniylik mulki bilan bezanganligida ko'rishimiz mumkin. Shu bois shoir u zotni rind ahlining haqiqiy vakili sifatida ko'rsatadi.

Bayt:

*Rindlardan bir aningdek yo'q erur ogoh rind,
Shoh edi rind ahlig'a, balkim erdi shohi rind* [Навоий 1967, 81].

Xulosa

Demak, rindona timsollarning istilohiy tavsif-talqini rind obrazining estetik xususiyatlari yuzaga chiqishiga imkon beradi. Rindona she'riyatning o'ziga xosligini belgilaydigan barcha unsurlar uning poetikasini yaratishga, o'quvchi qalbini rindona tuyg'ular olamiga oshno etishdek badiiy-estetik vazifani bajarishga xizmat qiladi. Navoiyning rindona she'rlarida ma'naviy-axloqiy barkamollik yo'lida kurashayotgan qahramonning intilishlari, ruhiy hol va kechinmalari, Haqqa mehr-muhabbati, ma'naviy dunyosi aks etadi. Rindona g'azallar tahlili Navoiy ma'naviy-ruhiy olamida, taqdirida rindona tafakkur tarzining muhim o'rin tutganligidan darak beradi.

Rindlar ruhiy olamida moddiylik va ilohiylik tutashadi va bu lahzaning yuzaga kelishida may beradigan kayfiyat turtki vazifasini o'taydi. Demak, rindni adabiyotda ham, ijtimoiy hayotda ham estetik ideal sifatida qabul qilish mumkin. Buning uchun, aavalo, uni tanish, uning ma'naviy-ruhiy olamini idrok eta olishga tayyor bo'lish zarur.

Adabiyotlar

Абдуқодиров А. 1999. *Тасаввуф ва Алишер Навоий ижодиёти (Ваҳдат ул-вужуд проблемаси бўйича)*. Филология фанлари докторлиги диссертацияси.

Алишер Навоий. 1988. *Мукаммал асарлар тўплами*. 20 жилдлик.

- 3 жилд. Тошкент.
Алишер Навоий. 1989. *Мукаммал асарлар тўплами*. 20 жилдлик.
4 жилд. Тошкент.
Алишер Навоий. 1990. *Мукаммал асарлар тўплами*. 20 жилдлик.
6 жилд. Тошкент.
Алишер Навоий. 1965. *Мукаммал асарлар тўплами*. 15 жилдлик.
5 жилд. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги бадиий адабиёт
нашриёти.
Алишер Навоий. 1966. *Мукаммал асарлар тўплами*. 15 жилдлик.
13 жилд. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги бадиий адабиёт
нашриёти.
Алишер Навоий. 1967. *Мукаммал асарлар тўплами*. 15 жилдлик.
14 жилд. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги бадиий адабиёт
нашриёти.
Ал-Фақиҳ Абу Лайс ас Самарқандий. 2003. Танбеҳул ғофилийн.
Тошкент: Мовароуннаҳр.
Жумаева, С. 2005. *Рақам, маъно ва тасвир*. Тошкент: Янги аср авлоди.
Ибн Сино. 1983. *Шеърлар. Тиббий дoston*. Тошкент: Ўзбекистон КП
Марказий Комитетининг нашриёти.
Комилов, Н. 2009. *Тасаввуф*. Movarounnahr – O'zbekiston.
Маҳмуд Шабустарий. 2013. *Гулшани роз*. Тошкент: Тамаддун.
Муллаҳўжаева К. 2008. “Алишер Навоийнинг ҳамд ғазалларидаги
фалсафий қарашларга доир”. *Филология масалалари* 19:
3-9.
Рафиддинов, С. 1995. *Мажоз ва ҳақиқат*. Тошкент: Фан.
Рамазонов, Н. 2010. “Адабиётшуносликда фақр талқини ҳамда унга
муносабат масаласи”. *Ўзбек тили ва адабиёти* 6: 47–60.
Сажжодий С. Ж. 1370. *Фарҳанги истилоҳот ва таъбироти ирфоний*.
Техрон.
Саъдий Шерозий. 2005. *Гулистон*. Тошкент: Фан.
Қуръони Карим. 2001. *Ўзбекча изоҳли таржима*. Тошкент.

The image of the rind and the issue of the aesthetic ideal in Navoi's work

Oyjamol Bobokulova¹

Abstract

The article examines the rise of the rind character, which occupies an important role in the system of images of Alisher Navoi's poetry, to the level of the aesthetic ideal. The moral and aesthetic characteristics of the image of the rind in the poet's rindona poems are analyzed in relation to the image of May (wine in Eastern poetry). Because May is one of the symbols that reveal the essence of beautiful poetry, this method of analysis leads to the correct interpretation of rind and rindly. In addition, ideas on the predominance of the content related to idolatry and tarsatism (Christianity), the fact that beauty is related to the state of the lover, and the appearance of the Xarobot (ruin) as an essential concept in the beautiful poems are also expressed. At the same time, aspects that overshadow the rind's aesthetic ideal have not been overlooked.

Key words: *rind image, may, mockery, ruin, aesthetic ideal, identity, poverty, condition, sincerity.*

References

- Abduqodirov A. 1999. *Tasavvuf va Alisher Navoiy ijodiyoti (Vahdat ul-vujud problemi bo'yicha)*. Filologiya fanlari doktorligi dissertatsiyasi.
- Alisher Navoiy. 1988. *Mukammal asarlar to'plami*. 20 jildlik. 3 jild. Toshkent.
- Alisher Navoiy. 1989. *Mukammal asarlar to'plami*. 20 jildlik. 4 jild. Toshkent.
- Alisher Navoiy. 1990. *Mukammal asarlar to'plami*. 20 jildlik. 6 jild. Toshkent.
- Alisher Navoiy. 1965. *Mukammal asarlar to'plami*. 15 jildlik. 5 jild. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti.
- Alisher Navoiy. 1966. *Mukammal asarlar to'plami*. 15 jildlik. 13 jild. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti.
- Alisher Navoiy. 1967. *Mukammal asarlar to'plami*. 15 jildlik. 14 jild.

¹Oyjamol S. Bobokulova – Researcher of Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: oyjamolbobokulova98@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-7194-8267

For citation: Bobokulova, O. S. 2023. "The image of the rind and the issue of the aesthetic ideal in Navoi's work". *Uzbekistan: Language and Culture* 2: 111-127.

- Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti.
- Al-Faqih Abu Lays as Samarqandiy. 2003. *Tanbehul g'ofiliyn*. Toshkent: Movarounnahr.
- Jumaeva, S. 2005. *Raqam, ma'no va tasvir*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
- Ibn Sino. 1983. *She'rlar. Tibbiy doston*. Toshkent: O'zbekiston KP Markaziy Komitetining nashriyoti.
- Komilov, N. 2009. *Tasavvuf*. Movarounnahr – O'zbekiston.
- Mahmud Shabustariy. 2013. *Gulshani roz*. Toshkent: Tamaddun.
- Mullaxo'jaeva K. 2008. "Alisher Navoiyning hamd g'azallaridagi falsafiy qarashlarga doir". *Filologiya masalalari* 19: 3-9.
- Rafiddinov, S. 1995. *Majoz va haqiqat*. Toshkent: Fan.
- Ramazonov, N. 2010. "Adabiyotshunoslikda faqr talqini hamda unga munosabat masalasi". *O'zbek tili va adabiyoti* 6: 47-60.
- Sajjodiy S. J. 1370. *Farhangi istilohot va ta'biroti irfoniy*. Tehron.
- Sa'diy Sheroziy. 2005. *Guliston*. Toshkent: Fan.
- Qur'oni Karim*. 2001. O'zbekcha izohli tarjima. Toshkent.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.06.2023-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.